

Eurázsia Történelmi Lovasút III.

Válaszút már az erdélyi Mezőségen egyik faluja. **Erdélyi Mezőség** néven hagyományosan az Erdélyi-medencének a Maros és a Szamos által közrefogott mintegy 5247 négyzetkilométernyi területét értjük. Napjainkban e területen közel háromszáz magyar, román és egykori szász település található, de a régiségben is sűrűn lakott vidéknek számított. Erdély legkorábban magyarok által benépesített területei közé tartozik, már a 10-11. században megszállták e vidéket. Természeti adottságainál fogva (sztyeppei jelleg, kiterjedt legeltetésre, földművelésre kiválóan használható terület) alkalmas volt arra, hogy szállást nyújtson a honfoglaló magyar nemzetségek számára, melyek leszármazottjai az erdélyi nemesség alaprétegét képviselték. Erdély mezőgazdaságilag legjobban hasznosítható területeként (neve éppen ezért sokáig Erdély granáriuma, gabonásháza volt), sűrű és túlnyomórészt magyarok lakta településhálózatával a középkor századaiban az erdélyi magyarság gerincének teremtett életlehetőséget. Természeti adottságainak köszönhető ugyanakkor az is, hogy a középkor háborús pusztításainak a legjobban ki volt téve, aminek eredményeképpen a 16-17. században a magyar lakosság száma nagyon megfogyott. A románság ekkor kezdett benyomulni a Mezőségre, s a magyarság elvesztette számbeli fölényét.

A középkorban a Mezőség képét a ligetes, ritkás erdők és a mesterségesen létrehozott számos, nagykiterjedésű tavak határozták meg, sajátos földtani felépítése miatt a vidék

víztelenségét ugyanis csak a patakok felduzzasztásával lehetett megoldani. Ez a mezősi tóvilág és az erdők pusztulása közel egy időben és egymással kölcsönhatásban történt: az erdőirtások nyomán a lezúduló víztömegek megrongálták a gátakat, feltöltötték a völgyeket, s a háborúk következtében kialakult munkaerőhiány megakadályozta a folyamatos karbantartást, ami egyúttal egy sajátos mezősi életforma végét is jelentette. A népesség kicserélődése, a románság térnyerése ugyanis a korábbi mezőgazdasági kultúra átalakulását is magával vonta: a földművelést és nagyállattartást a kisállattartás, elsősorban a juhtenyésztés váltotta fel, ami idővel a táj arculatának drasztikus megváltozását vonta maga után. A néprajzkutató Kós Károly írja, hogy a *„Mezőség a köztudatban a kopár dombvonulatok, az álmos vizenyők, a csuszamlós talajon dülöngésző szalmás-nádas vályogépületek, a földhöz ragadt, lomha mozgású, írástudatlan parasztok és pocsolyában tenyésző sertéseik, libáik porral-latyakkal egybemosott, színtelen, lehangoló, álmos világa, a „sár és pálinka” földje.”*

A Mezőség magyar lakossága ma szigetszerűen szétszóródva, a román falvak közé ékelődve él. Ennek következtében népi kultúrájuk Erdély legarchaikusabb magyar paraszti műveltsége, ugyanakkor intenzív kölcsönhatásban él a környező románsággal is. Így van ez **Válaszúton** is, ahol a mintegy 18 százaléknyi magyarsága békében él együtt a románsággal is az igen jelentős számú cigánysággal. A Kis-Szamos bal partján fekvő kis települést már 1325-ben említik írott források, később évszázadokon keresztül a Bánffy család birtokában volt. Még ma is áll e régi erdélyi család 19. században épült kastélya, mely jelenleg iskolaként funkcionál, de igazából arról nevezetes, hogy 1908. január 8-án itt látta meg a napvilágot czegei Wass Albert gróf, az erdélyi magyar irodalom egyik kiemelkedő személyisége. Feltétlenül szót kell még ejteni arról, hogy a Kallós Alapítvány működtetésében a faluban működik a Válaszúti Mezősi Szórványkollégium, melyben az északi Mezőség (Borsa, Lóna, Lozsárd völgye) szórványban élő magyar gyermekeinek biztosítják az anyanyelvi oktatás lehetőségét. Tevékenységükről csak a legnagyobb elismerés hangján lehet szólni!

Válaszútról indulva a csapat nem jutott messzire, mert az egyik ló (Niki) lábán meglazult, míg egy másikén (Csabi) pedig elkopott a patkó, így cserélni kellett. Ezért 15 kilométer megtétele után kényszerpihenőt kellett beiktatni **Visa** falujában. Itt sikerült is egy kovácsot találni, de annyira elhúzódtak a munkálatok, hogy itt töltötték az éjszakát is. Visát nagyrészt református magyarok lakják, míg a környező falvak mind románok. Az Árpád-kori település a filoxéra-vész előtt jelentős szőlő-és borkészítő település volt, ma leginkább a földművelés és az állattenyésztés biztosítja a megélhetést. Református, ortodox (eredetileg görög katolikus) és adventista templom is található a falu központjában. A kálvinista templom előtt áll egy 1848-as katonatiszt emlékműve. A visai Kiss András száz kilométert gyalogolt Csucsáig, hogy beállhasson Bem seregébe.

Visa lakói vendégszeretők, gazdag hagyományokkal rendelkeznek és talán az egyetlen olyan mezősi falu, ahol még megmaradt a népviselet, a betlehemes, a népzenekeincs és

táncagyomány. Az expedíció szerencséjére megérkezésük estjén éppen táncház volt a kocsmában. Egy helybéli, a hetven esztendős Fazekas Mihály eljárta nekik a „Fazekas-féle akasztóst”, ami „mindössze” fél órán át tartott. A kellemes hangulatú estén méltón tudta a társaság Sándor napját megülni.

Másnap **Nagysármás** volt a cél, mely nevét a 'kígyóvirág' jelentésű magyar sárma magyar növénynevén –s képzős származékából nyerte. A Marosvásárhelytől 47 kilométerre fekvő településen a helyi református lelkész, Balázs Lajos segített szállást találni a lovasoknak és a lovaknak. A 19. századig román lakosságú Nagysármáson ma is jelentős, mintegy 1500 főt kitevő a református gyülekezet, ami azzal magyarázható, hogy 1894-95-ben a magyar kormány 127, Veszprém vármegyéből érkező kálvinista családot telepített itt le. S bár később sokan visszatértek közülük szülőfalujukba, helyükre környékbeli magyar családok szivárogtak be. A 2003-ban városi rangot kapott település környéke nagyon jelentős földgázlelőhely. 1940-ben, a második bécsi döntés idején a döntőbíró szerepét betöltő Németország éppen a földgáz miatt hagyta a területet Románia birtokában, ami miatt Nagysármás vidékét régebben

„Göring-hasnak”

nevezték. Erről az időszakról a mezősegi Pusztakamaráson született író, Sütő András így emlékezett:

„Viharos, várakozó napokat éltünk át akkoron, ugyanis mindenki tudta, minden analfabéta is hallotta, hogy Észak-Erdély átadása közeleg, a bécsi döntésről szóló hírek eljutottak már hozzánk, persze készült is a falu lélekben, lelkiinget váltani, és hát kalácsot sütni, majd a bevonuló hadseregnek. Viszont óriási csalódással végződött ez a nagy várakozási idő, ugyanis nem sokkal a bécsi döntés után jött az ellenhír is, miszerint a Göring-has következtében Pusztakamarás mind kelet, mint nyugat felé nem kerül bele az új határon túli területekbe. A Göring-has pedig azt jelentette, hogy a kissármási gázkutak miatt német érdek volt, hogy ez a terület Románia kebelében maradjon továbbra is. Így tehát egy kanyart, csücsköt vetettek ottan a térképrajzolók, és így Pusztakamarás Dél-Erdélyben maradt. Ez aztán újabb lelki csapás volt mind a kamarásiakra, mind a környékiekre, ugyanis már háborús körülmények között mindenki, minden magyar attól rettegett, hogy elhurcolják majd munkaszázadba vagy pedig a frontra, és ilyen formán a bécsi döntés után minálunk az egész vidéken, környéken olyan népmozgás keletkezett, aminek a következményeként igen nagy tömegű magyarság áramlott át, szökött, menekült bujdokolva, avagy félig törvényesen Észak-Erdélybe.”

Következő nap, Balázs Lajos lelkes úrral és családjával elköltött reggeli után **Marossárpata** felé vette az irányt a lovas expedíció, ahol képzőművész és huszár barátjuk Miholcsa József várta őket, s biztosított szállást és teljes ellátást. A csapat itt töltötte soros pihenőnapját. Ennek keretében megnézték vendéglátójuk Marosvásárhelyt nyílt kiállítását, majd a marosszentgyörgyi sósfürdőben pihentették az utazástól kissé meggyötört testüket. A fürdő 1903-ban létesült a Máriaffy- kastély alatt elterülő réten. A sósfürdő vize radioaktív jódot, mangánt, fluort, brómot, magnéziumot, kalciumot és más egyéb ásványi anyagokat tartalmaz, ezért leginkább a perifériás idegrendszer, az izomrendszer krónikus megbetegedései, női betegségek, endokrinológiai zavarok gyógyítására ajánlott.

Marossárpatak a Sár-patak Marosba ömlésénél fekszik, Marosvásárhelytől mintegy 13 kilométerre. Magyarok lakják, akik zömmel a kálvinista hitet követik. A falu közepén áll Teleki Domokos gróf kastélya, melynek berendezését a második világháború idején széthordták. 1967 óta mozgássérültek intézete működik benne. A kastéllyal átellenben található Szent István király szobra és az Erdély választott fejedelmeinek emléket állító szoborpark, melyek Miholcsa József szobrászművész alkotásai.

A következő napi etap végállomása a már Székelyföldön található Makfalva lesz.

A marossárpatakiak táncát itt nézheti meg: <http://www.youtube.com/watch?v=FRUYY0nmo8I>